

BOOKA.

Knjiga **233**

AJŠEGUL SAVAŠ
ANTROPOLOZI

Naslov originala
Ayşegül Savaş
The Anthropologists
© Ayşegül Savaş, 2024

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Lazara 12

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

PREVOD S ENGLESKOG

Bojan Bosnić

LEKTURA

Borka Slepčević

KOREKTURA

Nevena Bojčić

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Milica Dopuđa

ŠTAMPA

DMD štamparija

Beograd, 2026.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez
pismene saglasnosti izdavača.

AJŠEGUL SAVAŠ
ANTROPOLOZI

Preveo Bojan Bosnić

Za Maksa i mog dedu

Počeci i krajevi

U trenutku panike odlučili smo da potražimo pravi dom. Već nekoliko godina živeli smo u gradu i s vremena na vreme bili zabrinuti kako možda ne uspevamo da sledimo pravila, kako bi trebalo da učinimo svoj život *postojanim*. Ja sam se brinula više nego Manu, ali i on bi se često povinovao mojim strahovanjima.

Kosmologija

Godinama smo bili samo nas dvoje. Kad smo se upoznali, svet se proširio, ali i skupio: rasprostro se dovoljno za nas dvoje – ceo jedan univerzum – ostavljajući sve drugo iza zavese.

Bili smo veoma mladi tada, jedva da nam se završilo detinjstvo. Vikendom bismo odšetali iz univerzitetskog kampusa da provedemo dan u gradu, među starijim ljudima čiji su životi delovali i stvarni i nestvarni u isto vreme. Stvarni, jer smo tako i zamišljali život uopšteno; nestvarni, jer se činilo da nikada nećemo biti kao oni.

Odlazili bismo u knjižaru, u kafić, u prodavnicu ploča, iako nijedno od nas nije znalo ništa o vrsti muzike koja se tamo prodavala: bila je kul i moderna i, barem za nas, egzotična.

Oboje smo bili studenti stipendisti u stranoj zemlji, što je značilo da smo prepoznavali nešto zajedničko jedno u drugom. Odgajali su nas slični ljudi – slični po brigama, disciplini, privrženosti, količini novčanih sredstava – iako smo odrasli na suprotnim krajevima sveta. Kako smo još uvek bili deca, pomirili smo se s činjenicom da ćemo, gde god živeli, do kraja života ostati stranci, i bili oduševljeni takvim izgledima. Tada nam se nije činilo da će nam ikada biti potreban bilo ko drugi, u našem malom svetu koji je istovremeno bio i ceo univerzum.

Grubi nacrti

Doselili smo se u grad poneti trenutnim hirom. Nakon diplomiranja živeli smo po malim mestima, te nam se veliki grad činio primamljivim, kao početak nečeg novog. Zamisljali smo kako ćemo kasnije živeti i negde drugde. Neko vreme nismo brinuli o tome da stvari budu postojane.

Našli smo stan za iznajmljivanje u jednoj neupadljivoj ulici, u neupadljivom delu grada, i odlučili se za njega bez mnogo razmišljanja. U to vreme smo se samo igrali svojih odraslih života, umesto da im se obavežemo.

Stan nam je bio mali i pomalo mračan, kuhinja tek nešto više od sudopere i šporeta. Ali svejedno smo ga voleli, i iz razloga koji nismo mogli jasno da objasnimo, ostali smo u gradu. Umesto uramljenih postera koje smo čuvali

još od fakulteta, okačili smo slike kupljene na buvljaku: na jednoj je bio naslikan tanjir s voćem, na drugoj pogled na luku dok sunce zalazi. I same slike su nam se sviđale, svakako, ali nam se sviđalo i to šta bi one mogle da govore o nama – da smo ljudi s pravim slikama na zidu.

Stvorili smo rutinu i zavoleli je. Možda smo se samo umorili od tog prvog naleta uzbuđenja u novom okruženju i postepenog nestajanja boja.

Sada je bilo vreme da se razvijemo. *Da svijemo гнездо*, kako to neki kažu. Mi to ne bismo nazvali tako, ali slagali smo se da nam nedostaje određena čvrstina.

Svakodnevni život

Manu je rano otišao od kuće na posao u neprofitnoj organizaciji sa sedištem na drugom kraju grada. Dok je spremao doručak, ja sam skuvala kafu i u pidžami sela s njim za sto. Bio je to svojevrsan ritual, da sedimo tako jedno prekoputa drugog, licem u lice. Malo je bilo rituala u našem životu, svakako nije bilo nijednog koji je imao ikakvu istoriju, barem ne onu vezanu za tradicije, narode ili vere. Zato su ovakve sitnice bile važne. Uvek sam se trudila da sednem za sto s njim.

Pre nego što je otišao, poljubili smo se u hodniku.

Dobro, rekao je Manu, odoh sad.

Potom sam legla na kauč i uzela da čitam. Kad se džezva za kafu ispraznila, spremila sam čaj.

Upravo sam dobila grant za snimanje dokumentarca, mada su uslovi finansiranja bili dovoljno fleksibilni da bih taj novac mogla iskoristiti i za mnoge druge stvari.

Ne bismo morali da brinemo o plaćanju kirije za celu narednu godinu. Novac koji smo uštedeli mogao bi da pripomogne za kaparu za neki manji stan. Imali smo i nešto malo preko toga, venčani poklon od naših roditelja, iako su njihove zarade bile skromne, a valute naših zemalja stalno su gubile vrednost. Ipak, smatrali su to svojom dužnošću, i rekli su da su tužni što ne mogu priuštiti sebi da nam daju i više.

Uvek kad bih se predstavila kao dokumentaristkinja, ljudi bi mislili da sam novinarka, da me privlači istraživanje. To svakako nije bila moja pobuda kad sam pre mnogo godina počela da pravim kratke filmove, snimajući roditelje i bake i deke, šetnje po našem komšiluku, kasne noćne razgovore. Tada je to bio samo nagon, nešto što sam činila bez mnogo razmišljanja. Nisam brinula o krajnjem ishodu, o tome šta da radim sa satima skupljenog snimljenog materijala, niti kako da ga uobličim u celinu. Spajala sam deliće kako bih ih pokazala Manuu, uklapajući scene u duhu nama svojstvenog smisla za humor, naše zajedničke logike. Bio je tu film o mojoj majci, ili, bolje rečeno, o majčinoj garderobi. Pa onda jedan o prodavnici u komšiluku gde sam odrastala, sniman iz ugla vlasnikovog oca, koji je po ceo dan sedeo u radnji. Sada kad mi se čine kao radovi neke druge osobe, mogu reći da su to bili dobri filmovi: veseli i naivni. Za kasnije projekte putovala sam u zemlje o kojima sam malo šta znala. Snimala sam školu za izbegličku decu, grupu migrantkinja koje su vodile narodnu kuhinju iz autobusa. Ponekad bih verovala da je pravljenje dokumentaraca proces saosećanja, obrazovanja. U nekoj drugoj prilici s gorčinom bih pomislila da je to jednostavno ono u šta dokumentaristi žele da veruju,

napuštajući svoje subjekte čim sakupe potrebne snimke. Ipak, svi ovi filmovi zajedno odavali su osećaj društvene kritike, i upravo zato i jesam dobila grant koji mi je prvi put u karijeri omogućio slobodu.

Zasad nisam imala neku naročitu zamisao, osim činjenice da želim da snimam svakodnevni život i da hvalim njegovu neupadljivu gracioznost. Nisam želela nikud više da putujem, niti da istražujem običaje na drugim mestima, već samo da ostanem u gradu i da tu uspostavim određena pravila.

Budući mi

Još u prvim nedeljama potrage videli smo stan koji je bio još manji od našeg, ali besprekorno renoviran, s otvorenom kuhinjom opremljenom domišljato i s mnogo ukusa i kupatilom koje je pružalo osećaj boravka u luksuznom okruženju.

Svaki put kad bismo obišli neki stan na prodaju, budila nam se radoznalost u vezi sa svim tim različitim životima koji se odigravaju u gradu, rasporedom prostora za rad i odmor, za skladištenje i izlaganje, prioritetima stranaca toliko različitim od naših.

Vlasnik je bio ekstravagantan tip u pedesetim godinama, i činilo se kao da je sve te izvrsne predmete koje poseduje nabavljao tako da se savršeno uklapaju u police njegovog doma. Nakon što nas je uveo, smestio se u kožnu fotelju i pustio nas da sami prošetamo kroz stan, svestan da tu nikakvo dodatno objašnjenje nije potrebno. Kasnije smo seli malo dalje niz ulicu, u kafić prelakirane

crvene fasade i mermernih stolova. Ako bismo živeli tamo, prokomentarisali smo, dolazili bismo u ovaj kafić i na ručak i na piće kasno uveče, i znali bismo konobare po imenu. Ta pomisao je bila prijatna, mada pomalo strana, kao da smo obukli veoma skupu odeću koja nije naša.

Nekoliko dana nakon što smo videli taj stan, sastali smo se s našim prijateljem Ravijem u jednom baru u kraju. Nalazili smo se tamo kad god poželimo da popijemo piće na brzaka, mada bi se to uvek završilo tako što naručimo porciju prženog luka, slatkog krompira i štapića mocarele, zbog čega bi nam nekoliko sati kasnije pripala muka.

Sedeli smo za šankom, pili pivo iz krigle i pokazivali Raviju slike stana s veb-stranice za nekretnine. Na fotografijama je stan još više ličio na muzej.

Ravi je uzeo telefon od Manua. Zumirao je okrugli prozor iznad kutka za čitanje.

Jebote, rekao je. Kao kraljevska mornarica.

Zatim je rekao da deluje idealno za par kojem ne dolaze gosti i koji nema decu. Taj deo, dodao je, jeste nešto o čemu mi sami treba da odlučimo.

Dakle, sviđa ti se?, pitala sam.

Naravno, rekao je, sjajan je. Mislim, takav je kakav je.

Ravi je uvek izjavljivao nešto u tom stilu, neodređeno, ne dajući nam baš do znanja šta zaista misli.

Načela srodnosti

Ravija smo upoznali prve godine kad smo se doselili u grad. Prepoznali smo u njemu nešto što smo prethodno

prepoznali i jedno u drugom: mešavinu otvorenosti i sumnjičavosti, želju da se uspostave pravila po kojima treba živeti i tek nejasnu ideju o tome kakva bi ta pravila trebalo da budu.

Neko vreme Ravi nam je bio jedini prijatelj u gradu i to nam je odgovaralo. Viđali smo se na svakih nekoliko dana i satima prosto dokoličarili. Sedeli pored reke i grickali kikiriki. Šetali celim gradom, birali stanove u kojima bismo voleli da živimo. Družili se na trgu uz bocu vina. Ravi i Manu su voleli da smišljaju komične skečeve. Ravi i ja smo voleli da razgovaramo o osobinama koje određenu osobu čine privlačnom i kako raditi posao koji te zanima. Nije tako lako, rekli smo, poznavati svoje istinske strasti. Mnogo šta deluje privlačno na prvi pogled, ali posle nekog vremena počinje da vas ugnjetava.

Ravi je zarađivao za život podučavajući srednjoškolce i vodeći onlajn oglašavanje za nekog prodavca na drugoj strani sveta. Prošli su meseci pre nego što smo saznali od čega živi jer je uvek izbegavao tu temu, možda zato što se stideo toga što ne radi posao koji zaista voli. Osobe naših godina poistovećuju zanimljiv posao s dopadljivošću osobe koja ga radi, i to je čest slučaj.

Kad god bismo otišli u Ravijevu garsonjeru, Manu i ja bismo razgledali njegovu kolekciju fotografija, postera, starih priručnika, časopisa i udžbenika. Pronalazio ih je na buvljacima i uličnim rasprodajama, uvek vođen nekom idejom kako da ih iskoristi, iako to nikada ne bi odradio. Kolekcionarstvo je bilo njegova prava strast, gomilanje starih stvari, njihova maglovita poezija.

Ovo je tako kul, uvek smo mu govorili. Stvarno bi trebalo da uradiš nešto sa svim ovim.

Da, da, rekao bi Ravi, i hoću.

To nam je bila još jedna zajednička osobina: činilo se da naša interesovanja mogu biti opravdana samo ako od njih napravimo nešto – knjigu, izložbu. Često smo govorili kako je to baš šteta; romantizovali smo umetnike prošlih decenija koji su radili svoj posao s velikom radošću i kreativnošću a da ga pritom nisu pretvarali u proizvod.

Ipak, mi smo pripadali svom vremenu.

Stilovi života

Razmatrala sam mesta za dokumentarac koja bih s vremenom mogla da upoznam, mesta gde su oni koji im ne pripadaju bili prihvatani bez osuđivanja.

U obzir je dolazilo groblje nedaleko od naše kuće, kuda smo šetali rano uveče i sklapali prijateljstva s pokojnicima čija su nam se imena i nadgrobni spomenici dopadali. Tu su bili i gradski busevi sa svojom promenljivom prirodom – opuštena popodnevna praznjikavost, večernje gužve, pijanci kasno noću. Na kraju sam se odlučila za park koji nam je Ravi otkrio, severno od našeg stana. Imao je drugačiju atmosferu od ostatka grada – opušteniju, možda gostoljubiviju. Na drugim mestima je postojao osećaj nesigurnosti, kao da bi naša pripadnost njima mogla da nestane već sledećeg dana. Mislim da je i Ravi osećao isto, ali nije on bio tip koji bi takvo nešto i priznao, jer se užasavao toga da deluje kao da mu je potrebna stalna pažnja drugih ljudi.

Nekoliko dana nakon što sam se odlučila za temu, Ravi, Manu i ja smo otišli u taj park na piknik. Još je bilo toplo,

suviše toplo za septembar. Nismo znali da li da zbog toga budemo srećni ili zabrinuti. Kupili smo čips i pivo. Spakovali smo loptu, cebe i knjige. Ležali smo na travi ceo dan, samo bismo na svakih nekoliko sati skoknuli do kioska da kupimo još piva. Otišli smo pred zatvaranje, kad su čuvari počeli da zvižde pištaljkama sa svih strana.

Volim dobar dan pun ovakve učmalosti, rekao je Ravi.

To je bilo ono što sam želela da snimim. Sporu i opuštenu učmalost dana.

Perspektiva

Baka me je preko telefona pitala da li sam nešto posadila u saksijama na simsu. Uvek bi zvala prerano, zaboravljajući na vremensku razliku; jedva bih stigla i oči da otvorim. Svaki poziv bi započinjala nečim što joj je palo na pamet tokom noći.

Ako želiš, rekla je, mogu da ti nabavim seme, pa da ti ga majka pošalje poštom.

Baka je imala običaj da brka perspektive tokom naših razgovora, širu i užu sliku, ono daleko i ono blizu. Možda nije znala za nove događaje u našim životima – da sam dobila grant, da tražimo stan – ali bi zato pitala šta smo spremili za večeru prethodnog dana ili da li sam već izvadila zimsku odeću zbog hladnijeg vremena koje dolazi.

Nije mi ni palo na pamet da bilo šta posadim na pozore. Ponekad bih kupovala saksije s cvećem, ali ono bi uvenulo kroz nekoliko nedelja. Onda bih ih zamenila drugim saksijama čije je cveće cvetalo i lišće bilo zdravo, svaki put se naivno nadajući da će takvo i ostati.

Pitala sam baku šta da posadim. Ona je veoma pažljivo gledala u ekran. Moja majka joj je nedavno kupila pametni telefon kako bi mogla da koristi i video-pozive, umesto da promalja glavu u kadar kad god mama i ja razgovaramo. Očekivala sam da će kazati muškatle ili ruže. Baka mi je rekla peršun, origano i vlašac.

Nastavila je da nabraja različite kombinacije hrane koju bih mogla jesti sa začinskim biljem: vlašac i sir, peršun i orasi, origano i paradajz, paradajz i vlašac i sir.

I Manou će se to svideti, rekla je. Često je nazivala Manua pogrešnim imenom, a ja je nisam ispravljala.

Šta još ima novo?, upitala je baka. Rekla sam joj da pokušavam da se usredsredim na svoj novi projekat, i ispričala joj o našem pikniku u parku prethodnog vikenda. Svakodnevni život je, rekla sam, priča koju je teško ispričati.

Zaboravi na svakodnevni život, rekla je baka. Nikoga nije briga za to.

Štaviše, nastavila je, uvek treba uključiti neku epizodu iz istorije – rimsko doba, na primer – kako bismo imali priliku da naučimo nešto novo.

A šta ako samo naučiš nešto novo o osećanjima?

Asja, rekla je moja baka, ne komplikuj bez potrebe. Dali smo ti ime po celom jednom kontinentu, a ti snimaš običan park.

Promrmljala sam nešto u znak slaganja, jer nisam želela da misli kako sam čudna. To je bio jedan od mojih strahova: da će moja porodica pomisliti kako postajem stranac.

Umesto toga, rekla sam baki da držim njenu fotografiju na stolu. Onu na kojoj čita ispod drveta.

Imala sam šesnaest godina, rekla je. Najlepše sam pisala od svih u razredu. Niko nije umeo da napiše sastav kao ja. I osvojila sam nagradu iz pevanja.

Uzdahnula je, što je trebalo da znači kako je protraćila život.

Grad

Manu i ja smo živeli zajedno i na drugim mestima. Ali nešto u vezi s ovim gradom odražavalo je ritmove i srazmere koje smo želeli od života. Sati su mu otkucavali uporedo s našim; divili smo se njegovim bojama, ćoškovima i ukrasima, rasporedu njegovih naselja. Ne mogu reći da smo osećali prisnost s njim, pre da smo želeli da postanemo prisni, te smo zbog toga i prihvatili određene gradske navike.

Uostalom, uvek smo znali da će se od nas, ma gde živeli, zahtevati da se promenimo. Nije više postojalo mesto gde bismo se mogli osećati skroz opuštено, nije bilo jezika u koji bismo, posle toliko godina, mogli da utonemo kao u dubok san. A nismo čak ni počeli da razmatramo neka veća pitanja oslobađanja od korena, poput toga gde bismo mogli biti sahranjeni, koje reči čijeg jezika bismo mogli početi da gubimo kad starost počne da nagriza rezerve naših umova.

Starosedeci

Od svih mojih prijatelja u gradu jedino je Lena bila rođena u njemu. Manu i ja smo bili pomalo posramljeni

činjenicom da su baš svi ljudi koje smo poznavali bili stranci, kao da nas je to na neki način i definisalo. Kad smo šetali živahnim trgovima, imali smo osećaj kako nam taj veseli svet prosto izmiče iz ruku. Nije baš kao da su se tamo svi međusobno poznavali – sve su to bile zasebne grupice od dvoje ili troje ljudi, ali nekako se činilo kao da one imaju više prava da budu tamo nego mi.

Lenu sam upoznala na rođendanskom pikniku žene po imenu Šeron. Šeron i njen muž Pol su jednom mesečno organizovali okupljanje doseljenika, na koja sam uglavnom išla bez Manua, jer se on protivio takvom formalnom obliku težnje za prijateljstvom. Šeron je često izražavala svoje nezadovoljstvo gradom, njegovim snobizmom, odsustvom dobre volje da se sprijatelji sa strancima. Ali je takođe volela da odaje sebi priznanje zbog odluke da se odseli u stranu zemlju – zbog velike hrabrosti koju je to zahtevalo i mnogih pogodnosti koje je ta odluka donela.

Stigla sam na zabavu s bocom vina, sirom i prevedenim romanom pisca čije sam knjige viđala u izlozima knjižara. Bilo je toliko knjižara po gradu, prelepih i prepunih neobičnog izbora knjiga. Bilo mi je teško da čitam čitave romane na jeziku ovog grada, a knjižare, isto kao i prepuni trgovi, izazivale su žiganje osećaja da sam izostavljena. Manu se nije osećao dobro i bio je srećan što ima opravdan razlog da preskoči ovo. Zbog toga što Manu nije došao, nije ni Ravi. Ja sam pak smatrala da bi trebalo da se potrudimo, čak i ako nam se svi ovi ljudi i nisu naročito sviđali.

Stavila sam svoj poklon na gomilu ostalih pored Šeron, koja je izgledala poput kakve kraljice na ćebetu. Nosila je dugačku haljinu boje korala. Šeronine najbliže prijateljice,

tri žene koje su organizovale klub za degustaciju vina, takođe su nosile svetle odevne kombinacije, poput deveruša. Jedna od njih trčala je za Izi, Šeroninom ćerkom.

Moramo da se ispričamo!, rekla mi je Šeron, ali joj je pažnja odmah skliznula na druge ljude koji su čekali da je pozdrave. Otišla sam do stola da ostavim vino i sir. Bio je prepun hrane: do vrha puna korpica trešanja, kolači pastelnih boja, poslužavnik sa ostrigama. Bilo mi je drago što Manu i Ravi nisu tu, da se uvrede ili budu sarkastični. Tvrđili bi kako je sve to neiskreno – parada bogatstva i ukusa.

Lena je stajala pored stola s rukama u džepovima i promatrala hranu. Bila je visoka i delovala je spektakularno ležerno. Odeća joj je delovala malo preveliko. Baš dok sam je proučavala pogledom, okrenula se i obratila mi se.

Mrtva priroda sa ostrigama i tortom, rekla je.

Ritualno okupljanje *homo sapijensa*, rekla sam ja.

Lena se nije prebacila na engleski, kao što to često čine starosedeoci kad čuju moj akcenat ili neku grešku u slaganju vremena.

Pričale smo sve vreme piknika, s olakšanjem što se ne družimo sa ostatkom grupe, i pritom pokušavale da dešifrujemo međusobne veze prisutnih ljudi. Lena je rekla kako joj je neprijatno što je dospela na piknik nekoga koga čak i ne poznaje – došla je s nekim gostom koji ju je sad napustio da bi se pridružio svojim bliskim prijateljima. Ali rekla je to tako veselo, i ja sam bila opijena njenom vedrinom.

Kada se piknik završio, pružila mi je telefon i ja sam ukucala svoj broj. Još pre nego što sam stigla kući, primila

sam od nje poruku u kojoj je predložila da se vidimo kroz nekoliko dana. Sva srećna, pomislila sam kako naš život u gradu konačno poprima oblik. Ali prošlo je više od godinu dana od piknika a Lena je ostala moj jedini prijatelj starosedelac.

Stranci

Tako smo ih zvali, iako nismo bili toliko slepi kod očiju da pomislimo kako smo mi bliži onima iz grada. Ipak, postojalo je nešto što je izdvajalo strance – samopouzdanje s kojim su zahtevali svoje mesto u gradu. Možda je to bilo zato što smo prvo upoznali one strance koje je Šeron okupila pod svoj šinjel, a koji su odreda bili doterani i uspešni. Kao grupa, svi su delovali isto – po svom vedrom duhu, ispunjenim životima, hobijima koje su negovali kao nežne vrtove. Pričali su o svojim uzgrednim interesovanjima sa skromnošću i žarom: bili su maratonci amateri, grnčari, penjači po veštačkim stenama, ljubitelji opere. Ne bi se to baš moglo nazvati strašću jer se nikad nisu punim srcem prepuštali svom entuzijazmu, uvek su ostajali pomalo uzdržani.

Stranci su se redovno okupljali, ali su pazili da ne prekorače pravila svoje grupe: sastanci i prijateljstva nisu išli predaleko kad su učestalost i prisnosti bili u pitanju. Možda je to razlog za to što su nam stranci bili strani – Raviju, Manuu i meni – jer smo mi stalno kršili pravila koja smo sebi prethodno postavljali. Dogovorili bismo se da se nađemo na jednom piću, a zatim ostajali u baru celu noć. Bili smo odlučni da pogledamo muzejsku izložbu, a zatim

bismo proveli ceo dan razvlačeći se naokolo. Nismo imali hobije o kojima bismo razgovarali, samo ideje koje smo razmenjivali. A ono što smo želeli više od svega, ono što smo želeli da pronađemo u ovom gradu, bili su ljudi s kojima bismo mogli da kršimo pravila čak i dok ih uspostavljamo, ljudi koji bi mogli da postanu naša porodica.

Strah od usamljenosti

Manuu nije smetalo što ne nastavlja prijateljstva koja je smatrao besmislenim. Uživao je u tome da odbija pozive na druženja, pa da onda vikend provede samo sa mnom, ili s Ravijem.

Ponekad sam mu zamerala zbog toga.

Moramo da osnujemo zajednicu, rekla sam mu. Moramo da pronađemo ljude na koje možemo da se oslonimo. Citirala sam mu studije o demenciji i prijateljstvu. O starcima u malim primorskim gradovima koji svakodnevno odlaze u kafić da se nađu s prijateljima, među kojima je Alchajmerova bolest bila mnogo ređa nego u urbanim sredinama.

To je zaista zanimljivo, rekao je Manu, onako usput.

Ali da li razumeš šta ti govorim?

Da, rekao je. Prijatelji su divni.

Gradsko ruho

Smatrala sam Lenu istinskim starosedeoceom i zavide-la joj na tome. Poznavala je vlasnike radnji u raznim

delovima grada, po imenu znala konobare i šankere na mnogim mestima na koja me je vodila. Koketirala je s njima, stani-kreni, toplo-hladno. To je bio moj problem s gradom: ja nisam znala kako da flertujem s njim. Bila sam previše željna, previše napadna, kao nametljiva ljubavnica.

Lena je, s druge strane, smatrala da ovaj grad ugnjetava. Smatrala je da ljudima nedostaje mašte. Volela je da govori kako će se uskoro odseliti.

Živela bih bilo gde osim ovde, rekla je, a ja sam se brinula da ću izgubiti svog jedinog prijatelja starosedeoca. Ali ostala je u gradu, i radila u kafiću. Bio je to posao koji je prerasla, mada sam ga ja smatrala šarmantnim zbog blizine samom srcu gradskog života, njegove potpune starosedelačke autentičnosti. Jednom nedeljno bih je pokupila pretkraj smene. Odatle bismo obično išle na neku izložbu koju bi Lena izabrala. Uvek je bila ogorčena na to što joj se dan svodi samo na služenje toplih napitaka i kolača. Divila sam se njenoj kivnosti na život i njenom mrzovoljnom polaganju prava na njega.

Još joj nisam bila rekla za našu potragu za stanom. Činilo se kao nešto čemu bi se Lena mogla podsmehnuti. Volela je da se sprda sa stvarima koje je smatrala previše običnim, a ja sam često njen sarkazam suviše primala k srcu. Osim toga, mogla ju je zaprepastiti i spoznaja da imamo novca za hipoteku, dok ona živi u granicama svoje plate. Ali jesam joj rekla da sam počela da snimam park.

Park?, upitala je Lena. A šta konkretno tamo snimaš? Samo to. Jedan dan u parku.